

SVJESNOST ODGOJITELJA O POREMEĆAJU PAŽNJE S HIPERAKTIVNOŠĆU U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Verona Pandža

Dječji vrtić Zvončić, Čepin

Ljiljana Širić

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
 ljsiric@foozos.hr

Sažetak

Djeca s ADHD-om pokazuju poteškoće s održavanjem pažnje, impulzivnost i povećanu tjelesnu aktivnost, što može predstavljati izazov za odgojno-obrazovne djelatnike. S obzirom na važnost pravovremenoga prepoznavanja simptoma ADHD-a i odgovarajuće pedagoške intervencije, znanje i svjesnost odgojitelja ključni su za prilagodbu odgojno-obrazovnih metoda individualnim potrebama djeteta. Cilj rada bio je ispitati razinu aktualne svjesnosti i znanja odgojitelja o ADHD-u u predškolskim ustanovama u Osječko-baranjskoj županiji. Uzorak je činilo trideset odgojiteljica koje su ispunjavale vlastito konstruirani upitnik. Postavljene hipoteze predviđale su kako dodatne edukacije o ADHD-u i prethodno iskustvo rada s djecom s ovim poremećajem povećava stručnost odgojitelja, no dobiveni rezultati nisu pokazali statistički značajne razlike u subjektivnom doživljaju znanja između odgojitelja koji jesu i onih koji nisu sudjelovali u dodatnim edukacijama. Iako se 80 % ispitanica susrelo s temom ADHD-a tijekom školovanja, njih 70 % navodi da tek djelomično poznaje simptome ADHD-a. Ukupno 43 % ispitanica smatra korisnima konzultacije sa stručnjacima, no nije utvrđena statistički značajna razlika u doživljaju vlastitih znanja o ADHD-u između onih koji se konzultiraju i onih koji se ne konzultiraju s drugim stručnjacima. Većina ispitanica smatra kako komunikacija s roditeljima olakšava rad s djecom s ADHD-om iako istovremeno procjenjuju kako su roditelji samo djelomično svjesni teškoća svojega djeteta. Rezultati istraživanja upućuju na važnost edukacije odgojitelja, konzultacija sa stručnjacima i roditeljske svjesnosti o ADHD-u.

Ključne riječi: ADHD, hiperaktivnost, odgojitelji, poremećaj pažnje, svjesnost

*** Rad se temelji na provedenom istraživanju i rezultatima koji su proizašli iz izrade neobjavljenoga završnog rada te razmatra ključna pitanja kojima se jedna od autorica bavila u svojem završnom radu na prijediplomskom sveučilišnom studiju Rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

UVOD

Poremećaj pažnje s hiperaktivnošću (ADHD) jedan je od neurorazvojnih poremećaja koji se očituje u poteškoćama u održavanju pažnje, impulzivnosti i pretjeranoj motoričkoj aktivnosti što utječe na svakodnevno funkcioniranje djeteta (DSM-V, 2013). Promjene u terminologiji ADHD-a pokazuju kako je s vremenom došlo do značajnoga pomaka u razumijevanju simptoma i pristupa liječenju ADHD-a. Otkrićem da amfetamini pomažu u smanjenju hiperaktivnoga i impulzivnoga ponašanja počinje razdoblje medikamentozne terapije (Curatolo i sur., 2009), nakon čega raste broj istraživanja neuroloških uzoraka ponašajnih simptoma. U studiji Laufera i suradnika (Hercigonja Novković i Kocijan Hercigonja, 2022) utvrđeno je da djeca s hiperkinetskim poremećajem pokazuju funkcionalne deficite u području talamusa, a slabije filtriranje osjetljivih podražaja u talamusu utječe na čitav živčani sustav. Navedeno potvrđuju i istraživanja o učinku „foto-metrazola” (Hercigonja Novković i Kocijan-Hercigonja, 2022). Laufer i suradnici (1957, prema Hercigonja Novković i Kocijan-Hercigonja, 2022) otkrili su da su djeca s hiperaktivnošću reagirala na znatno niže doze metrazola u usporedbi s djecom bez tih simptoma što pokazuje niži prag osjetljivosti na podražaje. Slična zapažanja iznijeli su Knobel i suradnici koji govore o neuravnoteženom odnosu između kortikalnih i subkortikalnih regija mozga zaduženih za senzorno filtriranje (Hercigonja Novković i Kocijan-Hercigonja, 2022). Prema njihovu mišljenju, taj disbalans omogućuje da pojačani podražaji lakše dosegnu moždanu koru i na nju utječu, što dodatno objašnjava simptome hiperaktivnosti. Danas se ADHD promatra kao poremećaj, a ne bolest, s jasno definiranim kriterijima i simptomima. Djeca predškolske dobi sa simptomima ADHD-a često pokazuju poteškoće u održavanju pažnje, organizaciji zadataka i praćenju aktivnosti, što negativno utječe na njihovo učenje, jezični razvoj i socijalne vještine (Sonnack i Brenneman, 2014). Simptomi traju najmanje šest mjeseci te utječu na provođenje svakodnevnih aktivnosti u školi i društvu, a nisu uzrokovani drugim psihičkim poremećajem (DSM-V, 2013). Nepažnja uključuje probleme s održavanjem pažnje, organizacijom i praćenjem zadataka te lako ometanje, dok hiperaktivnost uključuje nemir, prekidanje drugih aktivnosti, teškoće s čekanjem, pretjerano pričanje te potrebu stalnoga kretanja (DSM-V, 2013). Postoje različite vrste deficita pažnje, a to su kombinirani tip, tip s pretežnom nepažnjom i tip s pretjeranom hiperaktivnošću/impulzivnošću (DSM-V, 2013). Roditelji djece s ADHD-om često doživljavaju povišenu razinu stresa zbog činjenice da ponašanje njihove djece nije u skladu s uobičajenim normama (Yousefia i sur., 2011). Roditelji mogu doživljavati emocionalne teškoće poput osjećaja krivnje zbog djetetove dijagnoze i teškoća u odnosima s okolinom uključujući stručnjake koji sudjeluju u brizi djeteta (Peters i Jackson, 2008). Među roditeljima su zabilježeni i osjećaj srama zbog djetetovih reakcija i ponašanja u društvenim situacijama te osjećaj tuge zbog gubitka zamišljene slike idealnoga života s djetetom (Cosser, 2009; Nižić i sur., 2019). Triwitz i Golubchik (2011, prema Bartolac, 2013) ističu kako roditelji djece s ADHD-om imaju i nisko samopouzdanje u svoje roditeljske vještine te su nesigurni u svojoj roditeljskoj ulozi, uključujući i niska očekivanja u uspješnosti odgoja. Upravo je zbog toga važna edukacija roditelja i odgojitelja. Edukacija i savjetovanje pomažu u primjeni konkretnih strategija u prilagod-

bi svakodnevnoga života i pristupa djetetu (Hercigonja Novković i Kocijan-Hercigonja, 2022). Djeca s ADHD-om često istovremeno reagiraju na sve podražaje iz okoline što otežava njihovu sposobnost usmjeravanja pažnje na određene zadatke i dovodi do brzoga zamora i motoričke nemirnosti koja dodatno povećava njihovu iscrpljenost (Kadum-Bošnjak, 2006). Zbog toga su im u odgojno-obrazovnom okruženju potrebni strukturirana i jasna organizacija aktivnosti te uključivanje vizualnih i auditivnih materijala kako bi lakše zadržala pažnju i sudjelovala u aktivnostima (Opić i Kudek Mirošević, 2011). U radu s djecom s ADHD-om poželjno je koristiti metode koje potiču aktivno sudjelovanje, postavljanje jasnih granica i pozitivno potkrepljivanje jer se time smanjuju neželjena ponašanja i omogućava se razvoj radnih navika kod djeteta. Odgojitelji bi trebali imati mogućnost stjecanja više formalnoga znanja o ADHD-u jer imaju ključnu ulogu u procesu inkluzije djece s ADHD-om. Njihova profesionalna kompetentnost, fleksibilnost i sposobnost prilagodbe odgojnih metoda omogućuju djeci kvalitetniji razvoj i sudjelovanje u skupini (Loborec i Bouillet, 2011). Međutim, brojna istraživanja pokazuju kako se odgojitelji često suočavaju s izazovima u radu s djecom s ADHD-om kao što su nedostatak stručne podrške, velik broj djece u skupini i neusklađenost pristupa između obitelji i vrtića, što može otežati ostvarivanje inkluzivnih vrijednosti (Hercigonja Novković i Kocijan-Hercigonja, 2022). Uspješna inkluzija zahtijeva suradnju roditelja i odgojitelja, jasno definirane strategije rada i prilagodbu aktivnosti kako bi se djetetu omogućilo sudjelovanje u vrtićkom okruženju u skladu s njegovim mogućnostima. Djeca s ADHD-om često imaju teškoće u socijalnim interakcijama zbog impulzivnosti, emocionalne nestabilnosti i poteškoća u razumijevanju socijalnih signala, što može dovesti do problema u odnosima s vršnjacima i povlačenja iz skupine (Kadum-Bošnjak, 2006; Loborec i Bouillet, 2011). Zato je iznimno važno da odgojitelji budu educirani o ADHD-u te da svojim djelovanjem potiču razvoj socijalnih vještina kod djece, kao i da pružaju podršku te kreiraju poticajno i podržavajuće okruženje koje omogućuje djeci s ADHD-om razvijanje njihovih potencijala. Kvalitetna inkluzija doprinosi ne samo socijalnom razvoju djeteta s ADHD-om nego i senzibilizaciji i prihvaćanju različitosti unutar skupine, čime se jačaju temeljne vrijednosti inkluzivnoga odgoja i obrazovanja. Važno je istražiti percepciju odgojitelja o vlastitom znanju i kompetencijama za rad s djecom s ADHD-om i o važnosti suradnje s roditeljima i sa stručnim suradnicima kako bi se djetetu osigurala kvalitetna podrška u vrtiću.

METODE RADA

U svrhu istraživanja svjesnosti odgojitelja o poremećaju pažnje s hiperaktivnošću korištena je kvantitativna i kvalitativna metoda rada.

Cilj, istraživačka pitanja i hipoteze

Cilj rada bio je ispitati aktualnu svjesnost odgojitelja zaposlenih u vrtiću o ADHD-u. Iz navedenoga cilja proizašla su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koja je uloga dodatne edukacije o ADHD-u u kompetentnosti odgojitelja?
2. Koju ulogu imaju konzultacije sa stručnjacima u uspješnosti u radu s djecom s ADHD-om?
3. Koja je uloga svjesnosti roditelja u djetetovoj dijagnozi ADHD-a i razini funkcionalnosti na suradnju s odgojiteljem i odgojiteljev rad?

Iz navedenih istraživačkih pitanja proizašle su sljedeće hipoteze:

H1: Prethodna znanja, iskustvo i dodatne edukacije poboljšavaju stručnost odgojitelja za rad s djetetom s ADHD-om.

H1a: Postoji statistički značajna razlika u doživljaju vlastitih znanja odgojitelja o ADHD-u s obzirom na prethodno prisustvovanje ili neprisustvovanje edukacijama o navedenom poremećaju. Odgojitelji koji su pohađali edukacije o ADHD-u smatraju svoja znanja o ovoj temi boljima od odgojitelja koji nisu polazili ni jednu edukaciju o ovoj temi.

H1b: Postoji statistički značajna razlika u doživljaju vlastitih znanja odgojitelja o ADHD-u s obzirom na prethodnu upoznatost s ovom temom ili izostanak iste tijekom obrazovanja. Odgojitelji koji su se s temom ADHD-a susreli tijekom obrazovanja smatraju da imaju bolju razinu znanja o ADHD-u od odgojitelja koji se nisu susreli s tom temom tijekom obrazovanja.

H2: Konzultacije sa stručnjacima poboljšavaju uspješnost u radu s djecom s ADHD-om pri čemu se odgojitelji razlikuju u doživljaju vlastitih znanja o ADHD-u s obzirom na učestalost konzultacija s drugim stručnjacima tijekom svojega rada. Odgojitelji koji se često konzultiraju s drugim stručnjacima smatraju svoja znanja o ADHD-u boljima nego što ih smatraju odgojitelji koji se nikad ne konzultiraju s drugim stručnjacima.

H3: Svjesnost roditelja o djetetovoj dijagnozi ADHD-a i razini funkcionalnosti olakšava suradnju i odgojiteljev rad s djetetom s ADHD-om. Većina odgojitelja smatra da im komunikacija s roditeljima olakšava rad s njihovom djecom koja imaju dijagnozu ADHD-a.

Sudionici, mjerni instrument i postupak

U istraživanju je sudjelovalo trideset odgojiteljica iz Osječko-baranjske županije. Istraživanje je provedeno 2025. s pomoću poveznice na mrežni upitnik konstruiran za potrebe ovoga istraživanja. Mrežni je upitnik izrađen s pomoću alata Google Forms. Poveznica na upitnik podijeljena je na društvenim mrežama, e-poštom i drugim mrežnim načinima komunikacije. Sudjelovanje u ispunjavanju mrežnoga upitnika bilo je anonimno i dobrovoljno, a sve su ispitanice prije početka ispunjavanja bile informirane o svrsi istraživanja i načinu obrade podataka, čime se osigurala etičnost istraživanja. Upitnik se sastojao od ukupno 17 pitanja od kojih je 15 bilo zatvorenoga tipa, jedno je pitanje bilo otvorenoga tipa, a jedno pitanje kombiniranoga tipa.

Statistička obrada podataka

Prikupljeni podatci analizirani su u računalnom programu IBM SPSS Statistics (ver. 31, Armonk, NY). Kategorijski podatci predstavljeni su apsolutnim i relativnim frekvencijama. Normalnost distribucije ispitana je Shapiro-Wilk testom. Razlike kategorijskih varijabli testirane su Fisherovim egzaktnim testom, a valjanost hipoteza ispitana je analizom razlika uz primjenu Mann-Whitneyeva U testa s obzirom na odstupanja od normalne raspodjele. Sve su p vrijednosti dvostrane, a razina značajnosti postavljena je na razini $\alpha = 0,05$.

REZULTATI

U istraživanju je sudjelovalo trideset ispitanica. Medijan životne dobi ispitanica iznosio je 34 godine. Najveći udio ispitanica (43,3 %) ima između 1 i 5 godina radnoga iskustva, njih 36,7 % ima više od 10 godina, a 20 % njih ima između 6 i 10 godina radnoga iskustva. Prethodno je 11 (36,7 %) odgojiteljica prisustvovalo edukacijama o ADHD-u, a 19 (63,3 %) odgojiteljica nije nikad bilo na edukaciji o ADHD-u. Analizom nisu utvrđene statistički značajne razlike ($p > 0,05$) u doživljaju vlastitih znanja za rad s djecom s ADHD-om između odgojiteljica koje jesu i onih koje nisu sudjelovale na edukacijama o ADHD-u. Čak se 80 % ispitanica (njih 24) susrelo s temom ADHD-a tijekom obrazovanja, dok 20 % ispitanica nije doživjelo isto u okviru formalnoga obrazovanja. Također nisu utvrđene statistički značajne razlike ($p > 0,05$) u doživljaju vlastitih znanja za rad s djecom s ADHD-om između odgojiteljica koje su se tijekom formalnoga obrazovanja susrele s ovom temom i onih koje to nisu. Konzultacije s drugim stručnjacima poput pedagoga i psihologa čak 43,3 % ispitanica ističe kao čimbenik koji im olakšava rad s djecom s dijagnozom ADHD-a. Isti postotak ispitanica doživljava edukacije značajnim čimbenikom koji utječe na olakšavanje rada s ovom populacijom. Samo je 8 (26,7 %) ispitanica istaknulo kako se nikad nisu ili su se rijetko konzultirale sa stručnjacima poput pedagoga, psihologa, logopeda, edukacijskoga rehabilitatora ili drugih stručnjaka sličnih profesija tijekom rada s djecom s ADHD-om, a njih 22 (73,3 %) istaknulo je kako su to činile ponekad ili često. Daljnjom analizom podataka nisu utvrđene statistički značajne razlike ($p > 0,05$) u doživljaju vlastitih znanja ispitanica za rad s djecom s ADHD-om između skupina ispitanica koje se nikad ne konzultiraju ili se rijetko konzultiraju i onih koje se ponekad ili često konzultiraju s drugim stručnjacima u radu. Gotovo sve ispitanice, njih 93,3 %, smatraju da komunikacija s roditeljima olakšava rad s djecom sa ADHD-om, dok preostale ispitanice ne smatraju komunikaciju s roditeljima važnim čimbenikom za olakšavanje rada s djecom s ovom dijagnozom. Zanimljivo je primijetiti kako je, unatoč isticanju važnosti roditeljske svjesnosti o djetetovoj teškoći kao važnom čimbeniku olakšanja rada s ovom skupinom djece, čak 90 % ispitanica mišljenja da su roditelji samo djelomično svjesni teškoće svojega djeteta. Ispitanice su na otvoreno pitanje o definiciji ADHD-a navele različite odgovore koji se najčešće odnose na poremećaj pažnje i hiperaktivnost. U odgovorima se ponavljaju pojmovi poput kratke pažnje, impulzivnosti, motoričkoga nemira,

poteškoća u koncentraciji i nemirnosti. Neke ispitanice definiraju ADHD kao poremećaj ponašanja, dok druge ističu izraženu znatiželju i potrebu za kretanjem kao dominantne karakteristike. Prisutni su i odgovori koji ADHD opisuju kao kombinaciju smetnji u pažnji, koncentraciji i ponašanju. U pitanju o poznavanju simptoma ADHD-a 21 ispitanica (70 %) navela je kako djelomično poznaje simptome ADHD-a, dok njih 26,7 % smatra da ih vrlo dobro poznaje. Ni jedna ispitanica nije navela da uopće ne poznaje simptome, dok jedna ispitanica nije označila ni jedan odgovor. Većina ispitanica (90 %) smatra da ADHD značajno utječe na sposobnost djeteta za učenje u vrtićkom okruženju. Samo 3 (10 %) ispitanice ne smatraju da poremećaj pažnje s hiperaktivnošću znatno utječe na sposobnost djeteta za učenje u vrtićkom okruženju. Povremeno iskustvo u radu s djecom s ADHD-om imalo je 17 (56,7 %) ispitanica, dok je 6 (20 %) ispitanica navelo često iskustvo rada s djecom s ADHD-om. Preostalih 7 (23,3 %) ispitanica nije imalo iskustva u radu s djecom s poremećajem pažnje s hiperaktivnošću. Čak 26 (86,7 %) ispitanica smatra da ne postoji dovoljno stručne podrške za rad s djecom s ADHD-om, dok 3 (10 %) ispitanice smatraju da takva podrška uopće ne postoji. Samo jedna ispitanica (3,3 %) vjeruje da postoji dovoljna stručna podrška. Većina ispitanica (86,7 %) smatra da bi u vrtićima trebao postojati poseban program podrške za djecu s ADHD-om. Četiri ispitanice smatraju kako u vrtićima ne bi trebao postojati poseban program podrške za djecu s takvim poremećajem. Gotovo sve ispitanice (96,7 %) slažu se da djeca s ADHD-om trebaju imati prilagođene smjernice za praćenje razvoja, dok samo jedna ispitanica (3,3 %) ne dijeli to mišljenje.

RASPRAVA

Rezultati ovoga istraživanja slični su rezultatima prethodnih istraživanja (Bouillet i Loborec, 2011; Hercigonja Novković i sur., 2022) koja potvrđuju da većina odgojitelja pokazuje osnovno poznavanje simptoma ADHD-a i određenu razinu svijesti, ali nedostatnu stručnu kompetenciju za rad s djecom s ovim poremećajem. Pokazatelji izostanka sustavne edukacije i institucionalne podrške upozoravaju na potencijalne rizike te važnost poboljšanja formalnoga obrazovanja odgojitelja o teškoćama u razvoju i potrebu stalnoga stručnog usavršavanja. Analiza rezultata pokazala je da većina odgojitelja smatra kako djelomično poznaje simptome ADHD-a, što upućuje na određenu razinu informiranosti, iako postoji prostor za dodatno stručno usavršavanje s obzirom na to da nitko od ispitanika nije naveo da u potpunosti poznaje simptome ADHD-a. Također, gotovo svi ispitanici smatraju da ADHD značajno utječe na sposobnost djeteta za učenje u vrtićkom okruženju, što upućuje na svijest o težini i kompleksnosti ovoga poremećaja u kontekstu odgojno-obrazovnoga rada, iako se djeca s ADHD-om razlikuju prema kognitivnim sposobnostima. Prva hipoteza koja pretpostavlja da prethodna znanja, iskustvo i edukacije poboljšavaju stručnost odgojitelja nije potvrđena statistički značajnim razlikama. Bez obzira na to, deskriptivnom analizom utvrđeno je da odgojitelji koji su pohađali edukacije subjektivno procjenjuju svoja znanja boljima. Sličan obrazac vidljiv je i kod ispitanika koji su se s temom ADHD-a susreli tijekom obrazovanja. Ovi rezultati sugeriraju da, iako razlike nisu statistički zna-

čajne, edukacija i prethodno iskustvo u radu s djecom s ADHD-om može pozitivno utjecati na samoprocjenu kompetentnosti, što je odgojiteljima u radu važno za osjećaj podrške i sigurnosti te motivaciju. Iako druga hipoteza, koja se odnosi na konzultacije s drugim stručnjacima, nije potvrđena, kvalitativni uvidi i frekvencije odgovora upućuju na to da velik broj ispitanica upravo konzultacije sa stručnjacima smatra čimbenikom koji olakšava rad s djecom s ADHD-om što je razumljivo jer su konzultacije sa stručnim timom jedan od modaliteta podrške u radu i pružaju preporuke za konkretno djelovanje. Potonje je u skladu i sa zaključcima dosadašnjih istraživanja (Kadum-Bošnjak, 2006; Nižić i sur., 2019) u kojima se ističe potreba interdisciplinarnoga pristupa u radu s djecom s razvojnim teškoćama. Rezultati pokazuju da većina odgojitelja koji imaju stručni tim u svojoj ustanovi redovito surađuje sa stručnim suradnicima, što upućuje na postojanje svijesti o važnosti multidisciplinarnoga pristupa. Ipak, činjenica da konzultacije sa stručnjacima u ovom istraživanju nisu pokazale značajan statistički utjecaj može se smatrati određenim ograničenjem, pri čemu rezultati kvantitativne analize možda nisu u potpunosti uspjeli obuhvatiti njihovu stvarnu važnost, što dijelom može biti posljedica relativno maloga uzorka ispitanika. Treća hipoteza koja se dotiče roditeljske svjesnosti i njihove suradnje s odgojiteljima podržana je rezultatima. Gotovo sve ispitanice navode da im komunikacija s roditeljima olakšava rad; potrebno je međutim istaknuti da odgojiteljice percipiraju samo djelomičnu roditeljsku svjesnost o ADHD-u, a ovakva proturječnost uočena je i u literaturi (Nižić i sur., 2019). Dostupna istraživanja navode kako roditelji često nemaju dovoljan pristup informacijama ili stručnim uslugama, što utječe na njihovu suradnju s institucijama uz upozoravanje na prisutnost straha od stigmatizacije kod roditelja, a što dodatno komplicira otvorenu komunikaciju (Hercigonja Novković, 2022). Ova kontradikcija ističe važnost edukacije i roditelja, a ne samo odgojitelja, kako bi suradnja bila učinkovitija i usmjerena na dobrobit djeteta. Otvoreni odgovori na pitanje o definiciji ADHD-a potvrđuju osnovna i djelomična znanja odgojitelja što je razumljivo s obzirom na manji opseg formalne edukacije odgojitelja o teškoćama u razvoju i brzinu napretka pojedinih disciplina koje proučavaju teškoće u razvoju, a koje nisu primarna disciplina odgojiteljima. Nažalost, pojedini odgovori ispitanica upućuju na prisutnost stereotipnih tumačenja što odražava vrlo nisku razinu svijesti o suvremenim znanjima utemeljenima na dokazima te upućuje na potrebu za još stručnijom i usmjerenijom edukacijom. Podatci o iskustvu rada s djecom s ADHD-om pokazuju da je većina odgojitelja imala barem povremena iskustva s njima, što je važna pretpostavka za razvijanje kompetencija. Unatoč tomu, većina ispitanica navodi da ne postoji dovoljno stručne podrške u vrtićima te smatra da bi trebao postojati poseban program podrške za ovu djecu što upućuje na nedostatke u sustavu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja te potvrđuje poznate zaključke iz literature prema kojima odgojitelji često djeluju bez primjerene podrške stručnih suradnika (Bouillet, 2011; Hercigonja Novković, 2022). Stanje poput ovoga ograničava mogućnost individualiziranoga pristupa koji je ključan za inkluziju djece s ADHD-om u redoviti predškolski program. Gotovo se sve ispitanice slažu s tim da djeca s ADHD-om trebaju imati prilagođene smjernice za praćenje razvoja, što pokazuje njihovu spremnost na uključivanje djece s teškoćama u razvoju i razumijevanje njihovih potreba. Ipak, nedostatak jasno definiranih postupaka i potrebnih materijala otežava

primjenu tih smjernica u svakodnevnom radu. Sukladno zaključcima drugih autora (Bouillet, 2011; Nižić i sur., 2019), sustavno osiguravanje edukacija i praktičnih radionica za odgojitelje, kao i izgradnja stabilne mreže institucionalne podrške u vrtićima, uključujući psihologe, edukacijske rehabilitatore i logopede, nužni su za uspješan rad odgojitelja s djecom s ADHD-om. Mali uzorak ispitanika i primjena nestandardiziranoga mjernog instrumenta predstavljaju ograničenja ovoga istraživanja zbog čega je potreban oprez u zaključcima, no ipak se može istaknuti da je nužno jačati suradnju odgojitelja sa stručnjacima različitih profila koji se bave s djecom s ADHD-om, kao i s roditeljima te da je potrebno definirati jasne smjernice za rad s djecom s ADHD-om u predškolskim ustanovama.

ZAKLJUČAK

Rezultati ovoga istraživanja pokazuju da su odgojitelji svjesni postojanja ADHD-a, osnovnih simptoma i izazova koje ovaj poremećaj nosi, ali i da sustav u kojem djeluju nije adekvatno prilagođen sustavnoj i učinkovitoj podršci djeci s ovim teškoćama. Hipoteze istraživanja nisu potvrđene statistički značajnim razlikama između odgojiteljica koje su polazile edukacije o ADHD-u ili odgojiteljica koje su se konzultirale sa stručnjacima različitih rehabilitacijskih profila i odgojiteljica koje nisu prolazile edukacije niti su se konzultirale sa stručnjacima. Moguće je da nedostatak statističke značajnosti proizlazi iz ograničenja samoga uzorka, što upućuje na potrebu za budućim istraživanjima s većim brojem ispitanika. Istraživanje je pokazalo kako odgojitelji smatraju da komunikacija s roditeljima značajno olakšava rad s djecom s ADHD-om, no većina smatra da su roditelji tek djelomično svjesni teškoća svojega djeteta što upućuje na potrebu za jačanjem roditeljske edukacije i osnaživanja u cilju poboljšanja suradnje s predškolskim ustanovama. Unatoč spremnosti odgojitelja da pruže podršku djeci s ADHD-om, većina ističe kako ne postoji dovoljna stručna podrška u vrtićima te smatraju kako bi trebali postojati posebni programi podrške za ovu djecu. Ovi podatci potvrđuju zaključke prethodnih istraživanja koja upućuju na nedostatak sustavne podrške i resursa za inkluziju djece s ADHD-om, čime se ograničava mogućnost individualiziranoga pristupa u predškolskim ustanovama. Redovito osiguravanje edukacija i praktičnih radionica za odgojitelje, kao i izgradnja stabilne mreže institucionalne podrške u vrtićima, uključujući psihologe, edukacijske rehabilitatore i logopede, nužno je za uspješan rad odgojitelja s djecom s ADHD-om. Također je važno jačati suradnju s roditeljima te definirati jasne smjernice za rad s djecom s ADHD-om u predškolskim ustanovama. Rezultati ovoga istraživanja doprinose boljem razumijevanju svjesnosti i znanja odgojitelja o ADHD-u, važnosti suradnje s roditeljima i stručnjacima te pružaju uvid u potrebe odgojitelja. Dobiveni rezultati mogu poslužiti kao polazište za planiranje formalnih i neformalnih edukacija odgojitelja te unaprjeđenje prakse u predškolskim ustanovama u okviru jačanja multidisciplinarnе suradnje čime se doprinosi boljoj inkluziji i kvaliteti odgojno-obrazovnoga rada u praksi.

LITERATURA

- American Psychiatric Association. (2013). *Desk reference to the diagnostic criteria from DSM-5*. American Psychiatric Publishing.
- Bartolac, A. (2013). Socijalna obilježja svakodnevnog života djece i mladih s ADHD-om te njihovih roditelja. *Ljetopis socijalnog rada*, 20(2), 269–300.
- Bouillet, D. (2011.). Kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi za inkluzivnu praksu. *Pedagoška istraživanja*, 8(2), 323–338.
- Cosser, C. P. (2009). Raising a child with attention deficit hyperactivity disorder: A parents' perspective (PhD thesis), University of South Africa, Pretoria.
- Curatolo, P., Paloscia, C., D'Agati, E., Moavero, R. i Pasini, A. (2009). The neurobiology of attention deficit/hyperactivity disorder. *European Journal of Paediatric Neurology*, 13(4), 299–304.
- Hercigonja Novković, V. i Kocijan-Hercigonja, D. (2022). *ADHD: Od predrasuda do činjenica*. Egmont d.o.o.
- Kadum-Bošnjak, S. (2006). Dijete s ADHD poremećajem i škola. *Metodički obzori* 1(2), 113–121.
- Loborec, M. i Bouillet D. (2012). Istraživanje procjena odgojitelja o mogućnosti inkluzije djece s ADHD-om u redovni program dječjih vrtića. *Napredak*, 153(1), 21–38.
- Nižić, M., Penava, T. i Mutabdzic, M. (2019). Iskustva roditelja djece s intelektualnim teškoćama u komorbiditetu s ADHD-om. *Hum*, 14(22), 215–240.
- Opić, S. i Kudek Mirošević, J. (2011). Handling Students with ADHD Syndrome in Regular Elementary Schools. *Napredak*, 152(1), 75–92.
- Peters, K. i Jackson, D. (2008). Mothers' experiences of parenting a child with attention deficit hyperactivity disorder. *Journal of Advanced Nursing*, 65(1), 62–71.
- Sonnack, M. i Brenneman, A. (2014). Treatment strategies for ADHD in preschool and school age children. *JAAPA: Official Journal of the American Academy of Physician Assistants*, 27(10), 22–26.
- Yousefia, S. F., Soltani, A. A. i Ebrahim, A. (2011). Parenting stress and parenting styles in mothers of ADHD with mothers of normal children. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 30, 1666–1671.

AWARENESS OF PRESCHOOL TEACHERS REGARDING ATTENTION-DEFICIT/HYPERACTIVITY DISORDER (ADHD)

Abstract

Children with ADHD often exhibit difficulties in maintaining attention, impulsivity, and increased physical activity, which can be a challenge for preschool teachers. Given the importance of timely recognition of ADHD symptoms and appropriate pedagogical intervention, the knowledge and awareness of preschool teachers are key to adapting educational methods to the individual needs of the child. The aim of this research study was to examine the level of current awareness and knowledge about ADHD among preschool teachers in preschool institutions in Osijek-Baranja County. The research sample consisted of 30 preschool teachers who voluntarily participated in completing a questionnaire designed for the purpose of the final paper. The hypotheses were that previous attendance at additional training on ADHD and experience working with children with this disorder increase the expertise of preschool teachers, but the results obtained did not show statistically significant differences in the subjective experience of knowledge between preschool teachers who had and those who had not participated in additional training. Consultations with experts are considered useful by preschool teachers for working with children with ADHD, but here too no statistically significant difference was found in the perception of their own knowledge between those who consult others in their work and those who do not. Most respondents believe that communication with parents makes working with children with ADHD easier, although at the same time they assess that parents are only partially aware of their children's difficulties. The results of the study indicate the importance of education, consultations, and parental awareness of ADHD, although this is reflected in the absence of statistically significant differences in the self-assessment of preschool teachers' knowledge.

Keywords: ADHD, hyperactivity, preschool teacher, attention deficit disorder, awareness